

Den grisiga arbetsmiljön?

– En studie av svenska grisproducenters sociala arbetsmiljö

The Piggish Work Environment?

– A study of Swedish Pig Producers Social Work Environment

Elisabeth Hugne

Den grisiga arbetsmiljön?

- En studie av svenska grisproducenters sociala arbetsmiljö

The Piggish Work Environment?

- A study of Swedish Pig Producers Social Work Environment

Elisabeth Hugne

Handledare: Kjell Hansen, Sveriges Lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landsbygdsutveckling

Examinator: Yvonne Gunnarsdotter, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landsbygdsutveckling

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: Avancerad nivå, A1E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0757

Program/utbildning: Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2014

Omslagsbild: Elisabeth Hugne

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Grisproduktion, social tillit, diskursivt medvetande, relation till myndigheter, arbetsmiljö

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbrukssvetenskap
Institutionen för stad och land

Abstract

Swedish pig producers are getting fewer and fewer in numbers. Their economic situation is strained and there are several parameters that account for the negative development. Legislations and slaughterhouses have power over the pig producers' economy. The international competition with cheaper pork products on the Swedish market from other countries produced under cheaper circumstances also has an impact. Cheap meat means lower standard of animal welfare. State and county officials affect the social environment. The exercise of public authority depends in theory on the legislative drafting and the guidelines for its implementation. In practice, the pig producers feel that there is a risk of legal uncertainty, as the pig producers are uncertain of the officials' competence and knowledge. The focus in this study is on how pig producers perceive and experience their reality and what opportunities and difficulties that lay ahead.

The method for this study is semi-structured interviews of five producers in three different counties: Värmland, Örebro and Halland. There are four main topics as a query basis: background, development work, future predictions and beliefs, trust and confidence. The result point towards that there is a handful of factors that are in need of a change in order for the Swedish production not only to develop but to remain at all.

Sammanfattning

De svenska grisproducenterna blir färre och färre i Sverige. De ekonomiska förhållandena är ansträngda och det finns flera parametrar som spelar in på denna negativa utveckling. Lagstiftningen och slakterierna har makt över grisproducenternas ekonomi och den utländska konkurrensen påverkar också. Kött produceras under billigare förhållanden i andra länder och innebär sämre djurskydd- och välfärd. Effekten av myndighetsutövandet och implementeringen av lagstiftningen beror på utformandet av lagstiftning och riktlinjer för myndighetsutövande. I praktiken finns risken för rättsosäkerhet då grisproducenterna upplever en brist på kompetens och kunskap hos tjänstemännen. Fokus i studien ligger på hur producenten upplever sin verklighet, vilka svårigheter och möjligheter man ser för en fortsatt produktion och utveckling av dito.

Studien bygger på semi-strukturerade djupintervjuer av fem producenter i tre olika län med fyra övergripande ämnen som frågegrund: bakgrund, utvecklingsarbete, framtidstro samt tillit och förtroende. Resultatet pekar åt att det finns en handfull faktorer som behöver förändras för att den svenska grisproduktionen ska kunna inte bara utvecklas utan över huvud taget finnas kvar.

Innehåll

Inledning	7
Syfte och frågeställning	8
Begrepp.....	9
Material och metod.....	9
Urval	9
Avgränsning.....	10
Producenterna	11
Bakgrund	13
Svensk grisproduktion	13
EU-regler och svenska regler.....	15
Grundcertifiering Gris	16
Grisproduktionens röda tråd	17
En vanlig arbetsdag för en svensk grisproducent	17
Vad producenterna berättar	19
Lagstiftningen	19
Myndighetsutövande.....	25
Slakterierna	29
Marknadsföring.....	34
Diskussion	38
Källor och litteratur	41
Appendix A.....	42

Inledning

Lönsamheten i den svenska grisproduktionen är, kort sagt, för dålig. Denna studie syftar till att söka orsaker till och effekter av den dåliga lönsamheten ur producentens perspektiv. Det är dyrt att producera grisar med svensk standard, vilket ofta leder till nedläggningar av besättningar. Konsumenten betalar inte för de mervärden som svenskt griskött innebär i och med den höga djurvälståndet (se t.ex Hoffmann 2010:4). Det blir för dyrt att producera grisar vars kött sägs vara efterfrågat men som inte riktigt överensstämmer med hur man handlar i butiken. Producenten får inte täckning för de extra kostnaderna som bland annat den svenska djurvälståndet medför. Såväl privata konsumenter som offentliga upphandlare köper billigare, utländskt kött i stor utsträckning. Samtidigt är det svårt att inom den offentliga upphandlingen ställa krav på svenskt ursprung på kött, på grund av lagstiftningen. I slutändan är det grisproducenterna som betalar för vår exceptionella djurvälstånd. Även om positiva förändringar i lagstiftningen för EU-ländernas djurvälstånd pågår står de svenska lagarna långt över EU:s minimikrav och har så gjort i årtal. Sveriges grisproduktion borde vara framtiden och sätta standard ur inte minst djurvälståndssynpunkt, men går istället mot graven på grund av att det är producenterna som står för mervärdena och följaktligen merkostnaderna och det är ohållbart.

Grisproduktionen i Sverige alstrar 1760 årsverken, baserat på tiden som läggs ned per gris och antalet grisar som finns. Till det kommer administrativt arbete, reparationer, i många företag egen foderproduktion (dvs växtodling), m.m. Intäkterna uppgick 2012 till 2881 miljoner kronor för de producerade slaktsvinen, en minskning med 1594 miljoner kronor från föregående år (LRF 2012) – en ganska rejäl minskning som speglar den negativa utvecklingen med minskad produktion.

Konkurrensen från andra länder som producerar under billigare förhållanden är en av anledningarna till lönsamhetsproblemen som leder till nedläggning.

Men köttkonsumtionen ökar. Trots att den disponibla inkomsten har ökat och priset på svenskt kött minskat ökar också importen av billigare, utländskt kött. (SJV 2012). Problemet är som synes mångbottnat. Bransch- och intresseorganisationer strävar efter att kommunicera de svenska mervärdena. Slakterier försöker hänga med i storleksrationaliseringen och utvecklingen genom att t.ex. skapa koncept som ska höja intresset för det svenska köttet. Myndighetskontroller utökas och skärps för att inge konsumenten förtroende och tillsammans med certifieringar söker man visa och bevisa att det är en framstående grisproduktion i Sverige.

Förförståelse

Min egen bakgrund inom grisproduktion ger mig en sorts ”glasögon”, en förförståelse för grisproduktionen. Jag är uppväxt på en gård med grisproduktion och har följaktligen insyn i branschen. För denna studies skull är det positivt då intervjuerna kunde genomföras väldigt lätt och utan missförstånd. Denna förförståelse ger mig också ett visst utgångsläge, som handlar om att jag på ett ganska självklart sätt har förståelse för grisproducenternas berättelser. Detta kan givetvis göra det svårare för mig att förhålla sig neutral i de konflikter som uppsatsen behandlar. Genom att medvetet förhålla mig till denna förförståelse har jag dock försökt neutralisera dess inverkan på min argumentation. Mina egna erfarenheter utgör grunden för hur jag i denna studie beskriver hur en vanlig arbetsdag kan se ut och därför ska den läsas som just en ansats till att beskriva för den oinsatte.

Syfte och frågeställning

Huvudsyftet med uppsatsen är att beskriva den svenska grisproduktionen och visa hur svenska grisproducenters vardag kan se ut samt hur de upplever sin verklighet. Som en följd av detta kommer jag även att belysa problem i det jag kallar producenternas sociala arbetsmiljö, det vill säga hur de upplever sin situation och vardag, samt beskriva de svårigheter och möjligheter som de upplever inom produktionen.

Begrepp

I analysen av intervjuerna har jag, med utgångspunkt i begreppsparet diskursivt och praktiskt medvetande (Giddens 1990), valt att se producenternas sätt att resonera som uttryck för ett förnuft som har sin grund i deras roll inom produktionen, med dagliga rutiner som inte reflekteras över. I sina relationer till producenterna har jag valt att förstå tjänstemän på olika nivåer som bärare av ett diskursivt tänkande som reflekterar en instrumentell regelstyrning.

Ett annat viktigt perspektiv har varit att fokusera på en diskussion kring social tillit och uppkomsten av sociala fällor (Rothstein 2003) där effekterna av förutsättningarna i kommunikationen står i centrum. En viktig del av denna diskussion kretsar kring vad som krävs för att ett förtroende ska växa fram mellan aktörer som arbetar utifrån olika utgångspunkter.

Material och metod

Jag har i första hand samlat mitt material genom det som kallas semi-strukturerade intervjuer. Innan jag började intervjuerna formulerade jag en intervjuguide som mall, med utrymme för följdfrågor och egna frågor från informanterna. Frågorna utformades med utgångspunkt från ämnets kärna, dvs frågeställningen monterades ned till ett tjugotal mer specificerade frågor. Frågorna organiserades kring fyra kategorier: bakgrund om företagen, utvecklingsarbete, företagets framtid samt frågor om tillit och förtroende (ffa för myndigheter och slakterier).

Urval

Det finns cirka 1300 grisproducenter i Sverige (SCB 2012). Ställer man det i ljuset från 1995 då det fanns över 10 000 grisproducenter förstår man att det har funnits och förmodligen ännu finns mycket större kapacitet. När jag inledde arbetet med uppsatsen tog jag kontakt med Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) för att hitta producenter att intervjua. I ett vidare steg fick jag kontakt med Margareta Åberg Andersson, som arbetar med och är engagerad i flera relevanta organisationer/företag, såsom LRF, Sveriges Grisföretagare och Svenska Pig, och som således har god insyn i näringen.

Hon mejlade min projektidé till Sveriges Grisföretagares regionsordförande. Sveriges tillika Värmlands Grisföretagares ordförande, Ingmar Olsson, gav mig sedermera tips på ett antal producenter som bedriver sin verksamhet i Svealand, vilka kunde tänkas vara intresserade av att medverka. Jag ringde runt till producenter först och främst mig närmast belägna, i Värmland och österut. I dessa trakter intervjuade jag två producenter. Hallands grisföretagares ordförande Hans Carlsson ställde upp i projektet samt tipsade om några andra i länet. Totalt kontaktades drygt tio producenter för förfrågan om intervju.

Studien omfattar fem intervjuer med producenter i länen Värmland, Örebro och Halland. Integrerade likväl specialiserade produktionsformer representeras. Med detta menas att de vanligast förekommande systemen att bedriva grisproduktion finns med utom ekologisk produktion¹. Smågrisproduktion, integrerad produktion och slaktgrisproduktion i konventionellt bruk representeras således i projektet, med varierande storlekar på besättningarna. Fyra olika slakterier representeras: Skövde, Ginsten, KLS och Svenska Livdjur & Service (SLS) Scan. Med tanke på studiens natur redogörs inte för vilket slakteri vardera producent har avtal med, för att undvika att ”hänga ut” någon.

Avgränsning

Fokus för studien ligger på den sociala arbetsmiljön och hur man som grisproducent uppfattar sin livsvärld. Med social arbetsmiljö menar jag hur producenterna upplever sin vardag i förhållande till omvärlden, t.ex relationer till affärspartners eller myndigheter/kontrollanter. Studien kommer därför inte behandla effektivisering av grisproducenternas arbete som berör företagets ekonomi. Arbetsrutiner i stall, arbetsmiljösäkerhet eller djurvälstånd- och hälsa som del av utvecklingsarbete behandlas inte.

---

¹ Ekologisk grisproduktion utgör en mycket liten del av produktionen i Sverige och har inte samma problematik, bl.a pga ett högre avräkningspris.

Metod

Jag intervjuade fem grisproducenter i Hallands, Värmlands och Örebro län. För att intervju dessa fem producenter åkte jag hem till var och en. Detta dels för att ge mig en känsla av gården och för att det är lättare som grisproducent att hinna med en intervju om man inte behöver åka iväg och passa en tid. Tanken med intervjuerna var att samtala mer än ställa frågor efter frågor, för att gå på djupet inom relevanta ämnen. Vad som var relevant avgjordes under intervjuens gång, men med bas i min erfarenhet av vilka instanser och företeelser som brukar påverka grisproducenter. Tiden för samtalen varierar mellan 1,5 – 2,5 timmar. Under dessa timmar diskuterades frågor inom fyra kategorier:

- *Bakgrund* för att få en uppfattning om omfattning och historia.
- *Utvecklingsarbete* för att se vad man jobbar med för företagets utveckling. Vilka projekt, organisationer, koncept eller dylikt man tycker har lyckats/misslyckats.
- *Framtidsstro* – hur man tror och vill att framtiden ska se ut.
- *Tillit och förtroende* för olika instanser som grisproducenter samarbetar eller kontrolleras av.

Intervjuerna spelades in för att slippa anteckna för hand, vilket gav mig som intervjuare bättre möjlighet att föra ett jämbördigt samtal eller diskussion utan att behöva dela min uppmärksamhet. I slakteri-delen och under lite känsligare citat i rapporten uppges inte vilken producent som sagt vad. Detta för att undvika omak och att producenterna inte ska känna sig ”uthängda”.

Producenterna

Far och son Anders och Daniel Folkesson i Västra Ämtervik, Värmland har en integrerad produktion. De är tre stycken som jobbar på gården med 150 sugor och producerar 3200 slaktgrisar/år. Fram till för några år sedan var det en avelsbesättning. Man bedriver även växtodling. Man har genomgått generationsskiftet och expanderat gårdens omfattning, senast 2001.

Bröderna Oscar och Ludvig Nilsson, Spångboda utanför Örebro, har en smågrisproduktion med 1000-1100 sugor. De är sju stycken som arbetar

här. De har genomgått generationsskifte och expanderat och specialiserat företaget sedan skiftet. Utöver grisproduktion bedriver de växtodling och hyr ut fastigheter. De med svenska mått mätt nya stallarna började byggas 2002.

Hans Carlsson bedriver en delvis integrerad produktion i Getinge i Halland. Han har en halvtidsanställd och hjälp med lite annat. Hans söner hjälper till helger och kvällar, t.ex vid skörd. Omfattningen är 180 suggor varav 60 hyrs ut. Produktionens omfattning har utökats pö om pö. 1996 byggdes ett slaktsvinsstall och 2006 byggdes för fördubbling av suggantalet.

Örjan Bertilsson i Blixtorp, Halland bedriver smågrisproduktion med 276 suggor samt växtodling. Generationsskiftet var 1999 och 2010 expanderades produktionen. Innan dess samarbetade Örjan med en granne. Han har två anställda och lite extrahjälp för traktorkörning.

Mats-Ola Rosgardt har en slaktsvinsproduktion i Morup i Halland. Han tog över aktivt 1999 från sin far och expanderade 2011. Han levererar vid full beläggning 2500 slaktgrisar/år. Vid behov tar han in en f-skattare som extrahjälp.

Bakgrund

Svensk grisproduktion

Sverige är gristätare i de sydliga delarna. Nordligaste Sverige har inga grisföretag alls. Bland annat beror det på begränsad möjlighet till egen foderproduktion. De största slakterierna är koncentrerade till södra Sverige så det kan vara svårt att hinna transportera grisarna inom 8 timmar som lagen kräver. Besättningarna ligger tätare i Halland än Värmland och Örebro, men den genomsnittliga besättningsstorleken är större (över 1500 djur) i de två sistnämnda länen enligt SCBs statistiska meddelande för 2012. Det finns alltså färre antal grisproducenter i Värmland och Örebro än i Halland, men större produktionsenheter i genomsnitt. Flest antal grisföretag finns i Skåne, följt av Västra Götaland och Halland (SCB 2012).

Sedan EU-inträdet 1995 har antalet grisföretag i Sverige minskat med 88 %. Samtidigt har besättningsstorlekarna ökat med över 500 % för smågris och nästan 400 % för slaktsvin (SCB 2012). I tabell 1 syns utvecklingen sedan 1995. Produktionen minskar men inte konsumtionen. Den svenska produktionen står för 73% av grisköttkonsumtionen medan 27% är importerat kött, räknat för år 2011 (LRF 2012). Storleksrationaliseringen går rasande fort – allt färre och större gårdar syns i hela världen och det är svårt för Sverige att hänga med, i och med högre kostnader såväl initialt (byggnation) som löpande.

År	1995	2000	2005	2010	2011	2012
Suggor och galtar	8000	3300	1800	1000	900	800
Slaktsvin över 20 kg	8300	3300	2300	1400	1300	1100
Smågrisar över 20 kg	6800	2800	1600	900	900	700
Totalt	10800	4800	2800	1700	1500	1300

Tabell 1: Utvecklingen av antalet grisföretag. Källa: SCB 2012

En vanlig besättning i Sverige kan ha smågrisproduktion, slaktgrisproduktion, integrerad produktion (både smågris- och slaktgrisproduktion) eller varianter på dessa system. Det finns fler system

men de är i en redan liten bransch i minoritet. För enkelhetens skull beskrivs här de vanligast förekommande. Jag baserar detta på mina egna kunskaper och erfarenheter.

Smågrisproduktion innebär att man har en specialiserad produktion på just smågris. Man mäter omfattning i antal suggor i produktion eftersom det totala antalet djur varierar hela tiden. Utformningen på stallarna varierar men alla smågrisar ska ha en egen skyddad yta, smågrishörna, när de går med suggan vilket enligt lag är minst fyra veckor men i praktiken brukar vara 4,5-5 veckor. Efter avvänjning blir suggan inseminerad (oftast, betäckning är mindre vanligt) efter ca fem dagar och går under dräktighetstiden i lösdrift fram tills några dagar innan grisning. Då får hon åter gå i grisningsavdelning i lugn och ro. Smågrisarna får växa till en viss vikt beroende på avtal innan de skickas till en slaktgrisuppfödare. Antingen kommer smågrisarna till en producent som köper grisar via förmedling eller så kan man ha så kallat mellangårdsavtal, kontrakt mellan smågrisproducent och slaktgrisproducent. Förmedling sker via slakteriet som då transporterar grisarna till en slaktgrisproducent. Antal förmedlade djur beror på hur stor besättning man har. En medelstor besättning leverar förmodligen mellan 200-400 per transport. Man anmäler transporten till förmedlingen när det är dags, vilket kan vara varje vecka, varannan vecka etc, och uppger då antalet smågrisar man ska skicka.

Slaktgrisproducenten har annan utformning i sina stallar. Hos slaktgrisar finns inga ”gömmor” med extra värme som för smågrisarna, för det behovet finns inte. Slaktgrisar trivs bättre i en lägre temperatur än den i grisningsavdelningar. Djurskyddsbestämmelserna säger att man får ha högst 400 slaktgrisplatser i samma avdelning om man har omgångsuppfödning. Då går upp till 400 djur i ”ett rum” som är indelat i boxar. Har man kontinuerlig uppfödning är maximum 200 platser. Grisproduktion ska vid viss omfattning bedrivas med omgångsproduktion, med vilket man menar att bedriva enligt principen ”allt in - allt ut”, för att minimera smitta och sjukdom. Platsantal är ett exempel på hur en lag kan se ut inom

grisproduktionen. Lagstiftningen är ett uttryck för vad vi skulle kunna kalla ett diskursivt tänkande där grisproducenterna, med praktiskt tänkande, måste anpassa sitt praktiska tänkande till de regleringar tjänstemännen för fram (Giddens 1990). Allting är lagstadgat, ända ned till hur högt vattenflöde som krävs. Det regleras efter djurkategori, vattensystem och utfodringssystem.

EU-regler och svenska regler

Den svenska djurskyddslagstiftningen har tagit djurskyddet ett steg längre än de flesta andra länder. Ofta jämför man med EU:s minimikrav i lagstiftningen och i synnerhet jämför man med Danmark. Stora grisproduktionsländer utanför EU har inte sällan ännu enklare förhållningsregler. Där förekommer frekvent antibiotika i fodret men kallas ”feed additive” i exempelvis USA och Kanada. Denna ”tillsats” regleras inte utan kan köpas och användas utan recept från veterinär. I USA har man använt antibiotika som ”feed additives” i tillväxtfrämjande syfte i över 50 år (AASV 2013-11-22).

Nedan följer några exempel på skillnader i lag, baserat på Sveriges Grisföretagares och LRFs information (tabell 2). Danmarks lagar ligger oftare närmare, om än fortfarande långt ifrån, de svenska än övriga EU-länder. Förklaringar till produktionsbegreppen finns i appendix A.

	Sverige	Danmark	EU
Svanskupering	Förbjudet	Tillåtet vid behov*	Tillåtet vid behov*
Fixering av sugga	Förbjudet	Tillåtet ~45% av sin produktiva tid	Tillåtet ~45% av produktiva tid
Utrymme för sugga smågris med	6 m ²	4 m ²	3-4 m ²
Förbud mot helpalt	Ja	Nej**	Nej**
Avvänningsålder	Minst 28 dagar	Minst 21 dagar	Minst 21 dagar

Tabell 2. Skillnader mellan olika länders lagar.

* I praktiken innebär det att i stort sett alla grisar svanskuperas (0,8% är icke-kuperade i Danmark och Tyskland).

** En tredjedel av ytan ska vara fast i framtiden. Hespalt ska fasas ut.

Direktiven som EU upprättar får varje medlemsland tolka för sig, så länge man håller sig inom ramarna för direktiven. De striktare, svenska tolkningarna resulterar i hårdare krav på produktionen. Överlag ligger Sverige över minimikraven som EU:s direktiv innebär. Här har vi fler och/eller hårdare krav på djurskydd- och omsorg: exempelvis är slaktgrisar berättigade strö i Sverige till skillnad från många andra länder. Strö anses som miljöberikande eftersom det ger grisarna möjlighet att i högre grad utföra naturliga beteenden men innebär mer arbetstid, lagringsutrymme och extra kostnader för svenska producenter jämfört med andra länder.

Grundcertifiering Gris

Grundcertifiering Gris är en tredjepartscertifiering, IP Sigill, vars regler grundas på svenska lagar om livsmedelssäkerhet och djuromsorg. Den är en standard för kvalitetssäkring. För producenten innebär det revision ena året (kontroll) och egenrevision vartannat år. Revisionen innebär att allt som finns med i certifieringen granskas, t.ex dokumentation, skriftliga rutiner, journaler, m.m. Det är då en kontroll/inspektion vartannat år. En förannämld kontrollant för certifieringen kommer ut till gården. Egenrevisionen innebär att man skickar en kopia på åtgärdsplan, oavsett om det finns åtgärdskrav eller inte (Handbok Grundcertifiering Gris 2013-11-25).

Grisproduktionens röda tråd

En vanlig arbetsdag för en svensk grisproducent

Alla gårdar har olika förutsättningar. Därför är det svårt att generalisera arbetet som grisproducent. En del djurägare jobbar mer på kontoret än i stallarna och har anställd personal där istället. Andra jobbar varje dag i stallarna. Jag ska försöka att översiktligt beskriva några grunder.

Arbetsdagen i stallarna börjar för alla med att man byter om till arbetskläder. Ofta byter man skor mellan avdelningarna i smittskyddförebyggande syfte. Man kollar att automatiken fungerar som det ska, foderdator t.ex. Man utgödslar och strör med halm, spån eller motsvarande strö, som lagen kräver. Sjuka eller skadade djur märks med sprayfärg eller krita och behandlas. Behandling beror på åkomma. Medicin användning förs in i en utförlig sjukjournal. Smågrisproducenter pysslar med grisningar och allt som tillkommer, t.ex. kastrering och kullutjämning². Grisningsintervallerna varierar (varje vecka, varannan, var tredje osv) beroende på system. Det är alltjämt små delmoment som tillkommer, vilka varierar från besättning till besättning. Utöver specifik djurskötsel tillkommer andra arbeten: flytta djur mellan avdelningar, städning (det finns *alltid* städjobb), underhållsarbete, kontorsarbete som produktionsuppföljning och bokföring, m.m. Man sitter i möten alltjämt med rådgivare, revisor, besättningsveterinären besöker var sjätte vecka, etc. Yrket inom animalieproduktion ger oförutsedda händelser snart sagt varje dag, något som utomstående ibland kan ha lite svårt att förstå. Djuren har alltid första prioritet och att vara grisproducent är inte ett ”nio till fem-jobb”. Det behöver inte vara djuren som hittar på stoll utan kan vara allt tänkbart. Inredning kan gå sönder, en djurskötare blir sjukskriven, det blir strömavbrott. I moderna system finns larm som kopplas till telefonen. Temperaturlarm måste finnas eftersom grisar är mycket känsliga för

---

² Kullutjämning innebär att flytta smågrisar från en kull till en annan pga t.ex. stor variation i kullstorlek eller suggans hull.

överhettning. Det larmar också för strömavbrott eftersom ventilationen då slutar fungera.

Frukostfika runt klockan 9-10 är i min erfarenhet något av en standard på många gårdar. Man kan då stämma av vad som händer i besättningen och i allmänhet, vilket ger möjlighet för diskussion. Man försöker effektivisera arbetet i stort och smått. De oförutsedda händelserna som alltid inträffar kan åtgärdas. Det kan vara en trasig utgödsling eller något så trivialt som att några grisar har tagit sig ut ur boxen (vilket i och med stallarnas utformanden ofta går att åtgärda hjälpligt på egen hand dock).

En djurskötare brukar sägas ska ha ett gott djuröga. Man kan med ett gott djuröga inte bara se om djuren har det bra utan liksom känna stämningen i varje avdelning, varje box. Man kan nästan intuitivt känna på sig om det är något som är på tok. Det rent visuella kan man missa, särskilt i bråda tider som exempelvis vid skörd. Det finns en uppsjö med situationer som kan uppstå, vilka kan kräva omedelbar åtgärd eller framtida förbättring. För att hålla en långsiktig, effektiv produktion krävs uppmärksamhet från alla ens sinnen. En halt gris ser den observante ganska snabbt. Grislukta betraktas av gemene man som fränstötande men en van person som jobbar med grisar kan känna skillnad på dofter i stallet. Det är skillnad på ”skit och skit”. En udda lukt kan vara en indikation på exempelvis att det förekommer magtarmproblem i någon box. En orolig avdelning kan vara svårt att se med blotta ögat men det hörs att något inte är som det ska, kanske är det för varmt t.ex. En bra och van djurskötare vet hur det ska lukta, se ut, låta, helt enkelt kännas när det är bra och när det är dåligt hos grisarna. Det är det praktiska medvetandet som man lär sig och använder utan att reflektera över sina handlingar, man bara kan det. Diskursivt tänkande står istället myndighetsutövare och lagstiftare för, där man reflekterar över sitt tänkande (Giddens 1990). Trots det är individer alltid tänkande och grisproducenterna måste tolka de lagar och regler som stiftas, vilka redan tolkats av myndigheterna.

Effektiviteten i grisföretagen mäts bland annat genom produktionsuppföljning, i vilken ett antal parametrar mäts och dokumenteras hela tiden. De flesta producenter har någon sorts uppföljning. De förmodligen vanligaste programmen är Svenska Pigs, PigWin Sugg för suggor och PigWin Slakt för slaktgrisar.³ Man brukar som smågrisproducent räkna antal smågrisar per sugga och år (producerade smågrisar/årssugga) som ett mått. PigWin presenterar varje år en top 10-lista på vilka producenter som har de bästa produktionsresultaten. Där ingår även dödlighet före respektive efter avvänjning, antal levandefödda per kull, m.m. Som slaktgrisproducent vägs parametrarna foderförbrukning, tillväxt, dödlighet och köttprocent (som slakteriet redovisar i avräkningen) samman. Inte riktigt alla producenter är med i systemet och därför täcks inte hela Sveriges grisproduktion. Man kan uppfölja sin produktion även utan nämnda program.

Vad producenterna berättar

De gemensamma ämnen som poängteras av samtliga producenter handlar i grund och botten om osäkerhet. **Lagstiftning, myndighetsutövande, slakterier, och utländsk konkurrens** påverkar företagets verksamhet och framför allt lönsamheten. Det kategorierna har gemensamt är att den enskilde producenten inte kan påverka dem, men kategorierna påverkar oundvikligen producenterna. Samtliga informanter hade som mål att ha ett stabilt företag med tillräckligt god lönsamhet för att kunna ta ut lön och ledighet. ”*Kan man inte ta ut en lön, då ska man ställa sig frågan om vad man håller på med*”, som Örjan uttrycker det.

Lagstiftningen

Den svenska djurskyddslagstiftningen är många stolta över och används ofta i marknadsföringen av kött. Producenterna i studien har olika uppfattningar om vad lagstiftningen har för konsekvenser. Man är överens om att det är bra med ett starkt djurskydd, men har olika åsikter om hur ett gott djurskydd

---

³ Nu finns ett nytt program, WinPig.

ser ut. Vissa regler anses behöva ändras för att förbättra djurskydd- och hälsa. Ingen har uttryckt lagstiftningen som onödig eller överdriven. Den konsekvens som faktiskt är ansträngande, framför allt ekonomiskt, är att lagarna innebär ett exceptionellt högt djurskydd som kostar producenterna pengar vilket är på bekostnad av konkurrenskraftigheten. Man får inte betalt för merkostnaderna av konsumenten som ofta väljer utländskt kött pga det lägre priset. I förhållande till den utländska konkurrensen står man maktlös inför påverkan men också gentemot hur myndighetsutövandets praxis blir - detta betraktas som det kanske största problemet för svenska grisproducenters lönsamhet (dock är det mer komplicerat än så). En del tycker att kraven borde sänkas, andra tror inte att det skulle lösa problemet. Producenterna har olika synpunkter på hur utvecklingen kan se ut. Lagarna kan antingen lösas upp en gnutta, dvs kraven sänks i Sverige eller så får EU sätta högre krav. Det sistnämnda verkar uppfattas som mer sannolikt men kanske inte det mest optimala. Mats-Ola: *”Jag tror vi behöver ha lika regler i hela EU. Marknaden kanske inte vill ha det, men vi måste ha valmöjligheten.”*

Djurskyddslagstiftningen står i relation till annan lagstiftning, inte minst lagen om offentlig upphandling. Mats-Ola igen:

”Ställer kommunen krav på att det ska vara så billigt som möjligt det de köper in, måste vi kunna producera så billigt som möjligt. Det går inte att förlita sig på det utländska bara.”

Och det är i mångt och mycket producenternas valfrihet det handlar om. Producenterna vill se större möjligheter att kunna välja i vissa produktionstekniska och praktiska hänseenden. Under sina praktiska arbeten i stallarna upptäcker producenterna saker som tjänstemän sällan ser eftersom det kräver långvarigt arbete. Ett exempel är suggor som dias ”för länge”. De som får eller kanske redan har dåligt hull, borde kunna avvänjas tidigare om det är produktionsmässigt möjligt. Om man har problem med magra suggor är inte avvänjningstid den primära metoden för åtgärd, men man kan inte tvinga suggorna att äta mer. Däremot kan man förhindra att de tynar bort, för smågrisar kan klarar sig på tre veckors ditid (avvänjningstid i andra

länder är ofta 3 veckor). Åsikterna om avvänjning varierar i studien, men valmöjligheter och flexibilitet verkar värderas högt.

Det talas om politikerförakt när man inte litar på att politiker, demokratiskt valda, ska representera våra åsikter och på ett sätt eller annat inte gör det. I myndighetsutövandet kan jag skönja ett ”tjänstemannaförakt”. Man är orolig för en byråkratisk inkompetens, dvs att beslutsfattarna inte har praktisk erfarenhet. Detta kan förstås som en motsättning mellan det diskursiva tänkandet och det praktiska tänkandet. Bondeförnuftet som grundas i praktisk erfarenhet tycks ha mindre utrymme i lagen än producenterna finner önskvärt. Tjänstemännen kan inte sägas ha större kunskap eller kompetens än de som använder sina kunskaper varje dag i praktiken. Däremot ger tjänstemännen uttryck för ett annat tänkande; det diskursiva tänkandet som baseras på lagstiftningen jämfört med producenternas ”bondeförnuft” som baseras i produktionen (jfr Giddens 1990).

Detta orsakar ett litet skav. Man litar inte på att tjänstemännen har tillräcklig kunskap om produktionen och verksamheten för att kunna upprätthålla regelverket som inte säger mot varandra eller kanske rentav försämrar djurskyddet för andra djurkategorier, som en producent påpekar. Åtgärder och arbetssätt som man bedömer kan ändras till det bättre för djuren liksom djurskötarna är oåtkomliga i och med lagstiftningens implementering. Dessa åtgärder kan ofta inte identifieras utan det praktiska medvetandet och verkar behöva speglas mer i lagstiftningen för en förbättrad legitimitet. Annars finns risken att man till slut känner att arbetet utförs och planeras för att det står så i lagen, inte för djurens och miljöns bästa. Producenternas möjlighet att framföra åsikter, ifrågasätta och påverka är viktig för utvecklingen inom näringen, annars riskerar den att stagnera. Oscar säger: *”Om vi får bort lite av övertron på gamla sanningar skulle vara väldigt bra för oss som näring.”* Basen för lagarna bör grundas på verkligheten, vilket en del producenter inte tycker de gör idag. Vidare innebär lagstiftningen en sanning som den enskilde producenten inte kan påverka och därav följer risken att producenterna får en känsla av maktlöshet. Man känner sig lite

toppstyrd av byråkrater vars beslutsförmåga och kompetens ifrågasätts. Det är inte enkom lagstiftningen i sig som är problemet utan hela bilden av branschen, lite av en profetia som både skapas och förverkligas av branschen själv. Danmark har lägre krav – därför tycks sanningen vara att grisarna har det sämre där, punkt slut. Vi har högre krav i Sverige, därför är det bättre här. Må så vara, men de svenska grisföretagen har fortfarande minskat med 88 % sedan EU-inträdet. Även om skulle vi anta att den svenska grisen har de bästa förhållandena i världen verkan frågan behöva ställas: vad är det som fattas respektive vad behövs för en ljusare utveckling? De svenska förhållandena är uppenbarligen inte perfekta eftersom företag efter företag går under. Om utvecklingen fortsätter på samma sätt kommer konsumentens val i större utsträckning hamna mer eller mindre frivilligt på utländskt kött och den svenska djurvälståndet försvinner om det inte finns några svenska djur kvar. Man kan se det som ofrivilligt, men nedgången är en konsekvens av konsumenternas alltför frekventa val av billigt, utländskt kött.

Djurskyddet är inget man som producent vill tumma på, för som Oscar och Ludvig säger finns det *”ingen som helst sanning i att grisar som mår dåligt är lönsammare än de som mår bra”*. Oberoende av detta törs majoriteten förmodligen inte fixera en sugga som uppvisar aggressivt beteende vid grisning, eftersom risken att en kontrollant kommer på besök finns och det kan leda till konsekvenser av olika grader. Producenterna vill inte ha systematisk fixering men man vill inte heller bli huggen av en arg 200-kilossugga. Sannolikheten för att en kontroll sammanfaller med en tillfällig fixering är kanske inte stor men konsekvensen av detta scenario är det. Kontrollanten kan inte veta att suggan är tillfälligt fixerad (undantagsvis är det tillåtet) och i förlängningen föreligger risken för djurförbud. För djurskötarna, som kan bli illa tilltyglade av aggressiva suggor, är det ett arbetsmiljöproblem. Ekonomin påverkas med högre smågrisdödlighet än Danmark där man får fixera suggorna. De danska suggorna är kanske fixerade mer än nödvändigt, men där produceras tio gånger så mycket grisar. En hel del av det danska köttet köper de svenska konsumenterna

ändå. Oscar uttrycker: ”*Det är många i Sverige som tycker att Danmark är ett hot, och det kanske det är. Samtidigt är de väldigt duktiga på grisar. Så det gäller att försöka ta kunskap därifrån, lägga över till Sverige och anpassa det till hur vi jobbar och vad vi har.*”

En del ifrågasätter hur rimligt och verklighetsförankrat vårt djurskydd är. Man sneglar på möjligheten att vara proaktiv. När det inte finns lönsamhet att jobba med det nuvarande svenska systemet kanske lagkraven borde lösas upp lite? Å andra sidan vill en del producenter inte att utvecklingen går ditåt heller. Man trivs med sina nuvarande förhållanden och vill bevara dem. Men de behöver ändå avsättning. Inom hela branschen skrivs och funderas det kring djurskyddslagarnas praktiska konsekvenser. Därför håller ett program på att utformas för att undersöka möjligheten för förändring (mer om djuromsorgsprogrammet följer senare).

Lagen om offentlig upphandling (LOU) står i kontrast med den svenska djurskyddslagstiftningen. I Sverige kan man inte producera på billigast möjliga sätt eftersom kraven på djurskydd innebär merkostnader. Dessa merkostnader kan inte betalas vid offentlig upphandling när lagen säger att den upphandlande myndigheten ska anta det anbud som är ekonomiskt mest fördelaktigt, vilket i praktiken lär bli det billigaste anbudet. Därför är det inte bara den enskilde privatkonsumenten som påverkar lönsamheten för grisproducenterna utan det faktum att myndigheter har sina händer i stort sett bakbundna vid upphandlingen. Detta ses inte med blida ögon och ställer åter producenter i en maktlös position. De bedriver sin verksamhet i bästa förmåga under de förutsättningar som ges, för att bli undergrävda av en annan lagstiftning som inte har med djurproduktion att göra. I branschmedia uppmärksammas kommunal upphandling. Fler och fler kommuner verkar visa intresse för att upphandla svenskt och förhoppningsvis kommer det bli enklare att ställa krav på lokal/svenskproducerade livsmedel. Svårigheterna ligger i att kraven måste formuleras så att den fria konkurrensen inte inskränks. För producenten är det lite som att strö salt i såren när det inom den offentliga upphandlingen är ”förbjudet” att kräva svenska livsmedel,

eftersom de redan har fullt upp med utländsk konkurrens i dagligvaruhandeln.

Investeringsvilja och lönsamhet går hand i hand för att kunna arbeta för näringens långsiktighet. Utan lönsamhet kan inte det enskilda företaget fungera långsiktigt. På frågan om vad som skulle kunna öka investeringsviljan (politiska eller ekonomiska incitament) råder enighet: Inga ekonomiska stöd från staten. Det är marknaden som ska styra. Ett höjt avräkningspris anses inte omöjligt. Förvisso tycker man att stöd som suggpengen⁴ är bra, åtminstone vill man inte bli av med dem. Men även om det vore möjligt att få vettiga stöd för investering är det bättre ur hållbarhetssynpunkt att marknaden ser till att investeringar i grisproduktion kommer igång.

För en trovärdig och långsiktig organisation behövs mer än ekonomiska incitament, eftersom de inte har den bästa styreffekten. Tjänstemän kan inte ha tillräcklig kunskap och/eller kompetens för att utforma dem ändamålsenligt (Rothstein 2003:204). Just kompetens- och kunskapsbrist påpekar producenterna leder åter till tillitsproblem. Samtliga i studien har investerat/expanderat mer eller mindre. På senare tid har det inte varit enkelt att utveckla genom investeringar. Bankerna beviljar ogärna lån och det påverkar viljan att investera. Producenterna i studien anser att ett politiskt incitament är erforderligt för ökad investeringsvilja men inte i form av investeringsstöd utan snarare policys.

I dagsläget är det en för stor klyfta mellan EU:s produktionssystem och det svenska systemet. Svenska Pig, Sveriges Grisföretagare samt veterinärer på Svenska Djurhälsovården och Lundens Djurhälsovård, med Sveriges Grisföretagare som huvudman och initiativtagare, har arbetat fram ett förslag för djuromsorgsprogram: ”Programmet innebär en vidareutveckling av den svenska djuromsorgen i svensk grisuppfödning med särskilt fokus på smågrisarnas överlevnad, suggornas hållbarhet och en fortsatt låg

---

⁴ Suggpengen är ett ekonomiskt premiebidrag.

användning av antibiotika.” (Svenska Pig 2013-12-04). LRF ger dock oroande siffror. Den svenska grisproduktionen konkurrerar på olika villkor med striktare regleringar än övriga EU som leder till högre kostnader; exempelvis ger kravet på större utrymmen högre byggnadskostnader. Enligt LRF behövs mellan 8000-10 000 nya saggplatser byggas varje år för att vi ska vara konkurrenskraftiga. Mellan 2006-2010 byggdes inte ens hälften av detta (LRF 2012).

Myndighetsutövande

Veterinärer, Länsstyrelsen, Jordbruksverket och Grundcertifiering Gris är några instanser som besöker grisproducenter med olika syften och tidsintervaller. Besättningsveterinärer kommer var femte-sjätte vecka och Grundcertifieringens fältkontroll är vartannat år. Veterinärer upplevs, i såväl min erfarenhet som av producenterna i studien, inte som kontrollanter, även om de är skyldiga att anmäla om felaktigheter förekommer. Veterinärer verkar ofta ha en mer rådgivande roll med tankeutbyte och samarbete för djurhälsan. De kontrollerar att lagen uppfylls men det är inte helt och hållet syftet med veterinärbesök. De allra flesta grisproducenter som jobbar i produktion bör ha så kallad villkorad, förr kallad delegerad, läkemedelsanvändning. Utan den får man inte behandla sjuka och skadade djur eller kastrera smågrisar. Delegeringen kräver dels att man har gått en kurs för detta och dels tillstånd från veterinär. Veterinären skriver ett dokument där denne ger delegation på att använda vissa läkemedel för vissa sjukdomar. Tillståndet kan dras in av veterinären om djurskyddet är bristfälligt.

Länsstyrelsen kontrollerar flera olika områden: foder, växtskyddsmedel, djurskydd, m.m. Det finns även tvärvillkor som ska tas i hänsyn vid kontroll av t.ex. djurskydd. En fullständig tvärvillkorskontroll innebär kontroll av alla punkter som ingår i tvärvillkoren, vilka är uppdelade i fyra punkter: miljö, folkhälsa/djurhälsa/växtskydd, djurskydd samt skötselkrav. En djurskyddskontroll ska enligt Jordbruksverkets anvisningar normalt inte aviseras i förväg. Det leder till en ständig ovisshet hos producenterna, som känner att de måste stå givakt när som helst.

I dessa kontroller och myndighetsutövandet finns flera problematiska element. Det finns ett antal olika kontroller och certifieringar vars krav och checklistor ska uppfyllas. Gör man inte det får man varningar, sanktioner och risken finns att man i slutändan får djurförbud. Det föreligger en oro inför osäkerheten som myndighetsutövandet innebär och alla fem producenter har synpunkter på hur själva myndighetsutövandets organisation ser ut. Det är viktigt att poängtera att ingen av informanterna känner osäkerhet på grund av att man har något att dölja eller skämmas för inför djurskyddslagen. Ett par producenter påpekar att om djurskyddskontrollen skulle tas bort, finns risken att konsumenterna uppfattar att det finns något att dölja inom produktionen och att oegentligheter förekommer. Har man det hinner det sannolikt inte åtgärdas innan kontrollen. Ludvig berättar: *”Om vi hade haft grava fel på gården och länsstyrelsen ringer och säger att de kommer imorgon, hur fan skulle vi hinna rätta till det? Man hinner inte det!”*

Däremot upplevs djurskyddskontroll som tvingande, vilket den egentligen inte är. Ibland har man inte tid och de flesta producenter vill medverka under kontroller. Problemet här är att man kanske inte vill eller törs säga nej till en oanmäld kontrollant. Förmodligen säger väldigt få personer nej, i rädsla för att när kontrollen faktiskt genomförs, kommer kontrollanten i värsta fall leta tills fel eller brister upptäcks. Det kan kännas som att man inte har något val.

Anders: *”Jag har aldrig haft några problem med kontroller. [...] Får man någon emot sig har de en fantastisk makt egentligen.”*

Hans: *”Man känner att länsstyrelsen inte har någon respekt för det man håller på med, för när de kommer ska man släppa allt man håller på med och de tar av effektiv arbetstid.”*

Samtidigt förstår man som producent att det är känsligt med djurproduktion. Det man som producent känner är att det är jobbigt och stressande, att man blir utsatt: *”nu känner man sig mest jagad som privatperson”* förklarar Oscar.

En av producenterna jämför myndighetsutövandet på grisproducenter med hur andra enheter inom länsstyrelsen jobbar, där man *”faktiskt har förtroendet att man kan göra det vid en bestämd tidpunkt”* och att LRF borde jobba med den här frågan eftersom det innebär en utsatthet; ett socialt arbetsmiljöproblem som aldrig hade godtagits för andra egenföretagare. Man uttrycker att det finns en risk att en kontrollant, som man inte känner förtroende för, kommer och pekar med hela handen och det kan bli droppen som får bägaren att rinna över för en producent som står i valet och kvalet för nedläggning. Man orkar inte med fler motgångar och väljer istället att stänga sin verksamhet. När regelverket ändras är det inte alla gånger en enkel sak att hänga med i vad som gäller. Man kan ha missat småändringar, precis som inom vilken verksamhet som helst. Syftet med kontrollverksamheten är inte att decimera lantbruksnäringen men upplevs riskera att ha den effekten.

Med *”tjänstemannaförakt”* litar man inte på att kontrollanten, vilken del i verksamheten de må undersöka, har tillräcklig insikt och kunskap i produktionen och verksamheten för att kunna korrekt bedöma om det går rätt till. Producenterna kan inte påverka lagstiftningen och i synnerhet inte påverka lagens förkämpe vars jobb är, lite tillspetsat, att leta efter fel hos producenten. Med det inte sagt att alla kontrollanter aktivt gör det men det är ändå brist- och felaktigheter de ska vara uppmärksamma på. Problemet är egentligen inte själva kontrollen som sådan, utan att man känner sig latent misstänkt för djurskyddsbrott, att man kanske till och med borde ligga lågt med sin produktion för att det råder allmän okunskap om hur en ordentlig grisuppfödning ser ut. *”Det är en misstanke, en feltanke, att man skulle tjäna pengar på att ha dåligt djurskydd och djur som mår dåligt”*. I samma veva som jag och Oscar pratar om detta kommer djurrättsaktivisternas attack mot grisproducenter 2009 på tal. Han blev inte personligt drabbad men i den mediala uppståndelsen kring svensk grisproduktion blev svenska grisproducenter anklagade för att vara en homogen grupp djurmisshandlare. Debatten som följde hade sitt ursprungsmaterial från en vinklad organisation vars ändamål i sin politiska agenda är att människor ska sluta äta kött.

Materialet som publiceras med hjälp av djurrättsaktivister ger en för producenterna okänd och missvisande bild. Aktivisterna skapar en konflikt och ges tillträde till media. En bild på en död gris i en box ser hemskt ut, men blir en gris sjuk så kan förloppet mellan insjuknande och död gå mycket snabbt. Media förmedlar budskapet som aktivister vill föra fram, men producenterna känner inte igen sig. Djurskyddskontrollanter ska enligt anvisningarna uttryckligen vara observanta på tecken på systematiska fel i produktionerna. Veterinären besöker regelbundet. Det är, som jag beskrivit tidigare, svårt att bedriva systematisk vanvård av grisar med det svenska kontrollsystemet. Bilden av produktionen djurrättsaktivister förmedlar i media är en ögonblicksbild av något som är mycket mer komplext. Hur ska man tackla denna bild av produktionen som producenterna själva inte känner igen sig i? Jag återkommer till marknadsföring längre fram i rapporten.

Politiker likväl som tjänstemän besitter makt som producenterna har begränsat inflytande på. Har djurrättsaktivister ett större inflytande på politiker än producenter råder en allvarlig rättsosäkerhet. Som producent är det oroande. En producent uttrycker det så här: *"Jag litar inte på att våra politiker inser att en skärpt lagstiftning i Sverige faktiskt kan försämra det totala djurskyddet. Jag är rädd att djur är en såpass politiskt lätt grej att få enkla politiska poäng för."* Ur ett rent socialt perspektiv finns problem med hur grisproducenter har blivit svartmålad i media. Det kan få större konsekvenser än vad djurrättsaktivister och journalister inser. *"Att åka iväg och hämta sina barn på dagis, där barnen får höra att pappa eller mamma är djurplågare. Då tror jag att man undrar lite vart är samhället på väg."* säger en producent. Det är svårt att vara stolt över sitt arbete om ens barn får lida för något som är utom producentens och föräldrarnas påverkan. Den ovan citerade producenten låter skolbarn komma på studiebesök och många låter bekanta göra det för att öka insikten i produktionen. Det får en funktion som motåtgärd för den skeva bild som ibland syns i media, vilket kan sägas är missvisande för producenternas självbild när de upplever att de inte har något att motbevisa utan känner att man borde få vara stolt över sin produktion. Det grundläggande problemet är att det dåliga i grisproduktionen som syns i media måste producenterna stå till svars för och det ligger inte i deras yrke att debattera och försvara sin produktion. Föreligger

brister kan man inte heller hålla det sannolikt att det är producentens medvetna fel. Den risken är ganska liten i och med omfattande kontrollverksamheter. Ett par producenter nämner att det kanske finns en brist i rådgivning och stöd för producenterna.

Slakterierna

Slakterierna har makt över grisproducentens ekonomi och kan man inte förhandla väl är det svårt att hävda sig på marknaden. Ett gott affärssamarbete fordrar ömsesidigt förtroende och att båda parter fullföljer kontrakten. Många av producenterna i studien anser osäkerheten inför framtiden som en besvärlig punkt. En del av osäkerheten handlar om hur slakterierna agerar. Beroende på vilket sorts avtal man har sitter man olika säkert ekonomiskt, men avtalen löper oavsett ut så småningom. I intervjuerna frågade jag om synpunkter på förtroende och tillit för sitt slakteri och slakterierna i allmänhet. En återkommande punkt i varje intervju är, oavsett vilket slakteri man levererar till/förmedlar via, åsikter och spekulationer kring Scan. Diskussionen kring Scan är viktig för att de är marknadsledande och leder på många sätt vägen. De andra slakterierna måste således förhålla sig till hur Scan agerar. På senare tid har Scan varit i blåsväder på grund av att de säger upp kontrakt efter annat. Flera producenter tror att Scans slakt i Skara kan komma att upphöra mycket snart. Man tror och misstänker att någonting är i görningen. Den enda av producenterna som levererar till Scan är också den enda som är missnöjd med relationen till sitt slakteri, med låg tillit och förtroende. *”De har inget stort förtroendekapital”* säger en producent i studien. Det finns flera orsaker till spekulationerna och missnöjet kring Scan. När Scan såldes till den finska koncernen HK Scan bytte man strategier och omorganiserade företaget gång på gång. Ett av de senaste försöken att få snurr på verksamheten är en ny modell, som får ett svalt mottagande: *”De kallar det partnerskap, men man har inget förtroende för dem till att börja med och när de lägger fram det som de gör tappar man förtroende ytterligare.”* Med detta menas ungefär att man upplever att Scan med nämnda modell får insyn i producentens företag och ekonomi, och det upplevs inte som legitimt när det omvänt inte finns någon insyn för producenten i Scan.

Man nämner andra faktorer som minskar förtroendet för Scan, t.ex. har ett stort antal producenter på senare tid fått sina avtal uppsagda, och den höga personalomsättningen på inköparna som följer av omorganisationen. Det späder på förtroendekrisen. Följden av detta blir att en affärsrelation inte hinner byggas upp, därmed inte heller ett förtroende för inköparen. Men även om man ger ett förtroendegivande intryck betyder det inte att man som producent får ett rimligt pris. Det hänger inte bara på inköparen. Som producent bör man vara rationell och kunna förhandla, vilket kan ha blivit problematiskt i och med att Scan fungerade som ett svenskt kooperativ förr men ingår i en finsk koncern nu. Konsekvenserna av steget från samägande till multinationellt ägande har kanske inte varit självklar för Scans alla leverantörer. Det har ställt nya krav på producenterna. Hans säger: *”Många tror att det räcker med ett handslag. Det ska vara på papper”*, vilket kan tänkas är allmängiltigt och gäller oavsett vad avtalet gäller. Muntliga avtal lär ha varit giltiga förr men inte längre, ett uttryck för att marknaden har ett hårdare klimat som kräver att man har skinn på näsan. Det finns inte utrymme för naivitet och det är riskabelt att lita på ett muntligt avtal.

En producent påpekar apropå Grundcertifiering Gris att Scan tog in finska smågrisar bakom ryggen på producenterna för något år sedan. Är inte grisen helt svensk får den inte slaktas på ett slakteri som arbetar i enlighet med Grundcertifiering Gris: *”Jag vet inte hur de gjorde med slakten. De fick inte slakta dem, eftersom de inte var certifierade”*. Han var inte ensam om att undra. Det är ett riskabelt förfaringsätt att hölja känsliga ämnen i dunkel. Lantbrukstidningen Land Lantbruk skriver om att Scan igen planerar att importera smågrisar för att kunna konkurrera med importköttet, som sedan ska säljas som importerat kött (Land Lantbruk 2013-11-17). Scan har till synes samma sikte som producenterna: öka konkurrenskraftighet mot det utländska köttet. Skillnaden är att producenterna inte kan välja att kringgå Grundcertifieringen, en certifiering för dem innebär i stort sett endast pappersarbete och extra kostnader. Den har ingen slagkraft hos producenterna i studien – några av informanterna tror att den kan ha ett syfte för slakterierna men gör ingen skillnad för produktionen.

Producenterna, slakteriernas samarbetspartners, har inte fått ta del av planerna för framtiden. Hur ska producenten planera för sitt eget företags framtid utan denna ganska enkla men ändå viktiga del i affärsrelationen? Informanterna uttrycker en osäkerhet inför slakteribranschens utveckling. Målen för utveckling borde vara gemensamma men Scan delger inte uppgifter om hur de planerar för den svenska grisproduktionen i framtiden. I och med att de är marknadsledande i Sverige på grisslakten är deras förfarande något av ett incitament för hur utvecklingen kommer se ut. Hur kommer det då se ut i Sverige? Ska smågrisproduktionen decimeras till förmån för de billigare finska smågrisarna? Mats-Ola pratar om att det kanske inte är så långt ifrån att smågrisarna snart är danska också. *”Det är bara ett politiskt beslut ifrån att det händer”*, och detta ser han liksom andra som ett hot för branschen i stort. Detta tyder på att även slaktgrisproducenter är oroad för att få in utländska smågrisar till Sverige, inte minst för smittrisen med antibiotikaresistenta bakterier (MRSA) i Finland och i Danmark dessutom porcine reproductive and respiratory syndrome (PRRS) samt salmonella. Den svenska grisbranschen är fullt kapabel att producera egna smågrisar och branschens överenskommelse, Grundcertifieringen, säger att det ska vara 100% svenskt kött. Annars får grisarna inte slaktas i svenska slakterier och kallas svenska. Även om de finskimporterade smågrisarna senare kommer säljas som importkött kan man med det låga förtroendet i bakhuvudet förstå att producenterna inte litar på att detta förfarande kan komma att utvecklas till något annat, för dem ofördelaktigt. Den mediala bevakningen förstärker funderingarna och pekar i skrivande stund på att branschen väntar på ett agerande från just Scan. Innan de agerar står alla på tå. Producenterna i studien pratar om att *”något stort är på gång”* och *”vi får se vad som händer”*.

Innan Scan såldes till Finland var företaget medlemsägt och producenterna hade möjlighet att påverka samt hade fullständig insyn i företaget. När det såldes blev det ett affärsdrivande bolag där producenterna har liten insyn och få möjligheter att påverka, ett omvänt förhållande mot tidigare. Utan

möjlighet att påverka är det lätt att känslan av maktlöshet infinner sig. Grunden för förtroendet har skakats om rejält sedan försäljningen av Scan och förfaringssättet som följde har komplicerat och ansträngt affärsförhållandena ytterligare: ”Scans beteende är djupt skadligt”, som en producent uttrycker det.

Gemensamma mål torde finnas eftersom det är ett ömsesidigt beroende; producenterna behöver slakterierna och vice versa. Oscar förklarar att ”*det är många som upplever att slakterierna inte gör det de faktiskt har förbundit sig till att göra. Det tror jag definitivt slår stenhårt på investeringsvilja och planering framåt.*” Är fallet så, gräver slakterierna graven åt producenterna och i förlängningen också sin egen grav, förutsatt att man tänker fortsätta slakta svenska grisar. Om inte alla vinner på att samarbeta är risken att man väljer att inte samarbeta, för det kan då vara mer rationellt. Ett effektivt samarbete för organisationens gemensamma mål uppnås när man litar på att ”de andra” väljer att samarbeta. Utan denna tillit slår den sociala fällan igen – organisationen blir ineffektiv (Rothstein 2003). Förtroende är mycket svårt att återfå om det en gång försvunnit (ibid 2003:30).

Vilka möjligheter finns i framtiden för utveckling av den svenska grisproduktionen? Med anledning av funderingarna kring Scans tillvägagångssätt har jag blickat bakåt för att se hur organiseringen såg ut förr, med förhoppningen att mera klarsynt kunna begrunda framåt. Framför allt har jag försökt utröna hur omorganisationen och försäljningen av Scan har påverkat producenterna i praktiken och sedermera effekten av det bristande förtroendet. Tack vare Bo Johansson som jobbade på Scan Väst under dess tid, har jag fått ett exemplar av en trycksak om historiken, som Bo tillsammans med en grupp Scan-seniorer sammanställde under år 2012. Informationen har kompletterats med ett personligt meddelande från Ingmar Olsson, Sveriges Grisföretagares ordförande.

Innan Scan blev ett nationellt täckande slakteri fanns lokala slakteriföreningar runtom i Sverige. På 70-talet började alla

slakteriföreningar använde Scan som varumärke. Föreningarna fusionerade till större organisationer, t.ex fanns Scan Väst som sträckte sig från Värmland till mellersta Halland. Inför fusionerna delgavs detaljerad information till medlemmarna om vad det skulle innebära. Med den medlemsägda organisationen arbetade slakteriet för producenten. Den senaste stora omställningen för Scans leverantörer var försäljningen 2007. Försäljningen hade föranletts av brist på kapital för att kunna utveckla verksamheten, exempelvis otillräckligt med resurser för investeringar.

I och med upphörandet av den medlemsägda organisationen blev Scans ägare och producenter snarare kunder och leverantör. Den övergripande förändringen för producenter när slakteriet gick från att vara medlemsägt till ett affärsdrivande, multinationellt företag innefattar:

- Begränsad insyn i slakteriets verksamhet
- Förändrad och försämrad kommunikation, avståndsbildande mellan slakteri och producent.
- Liten/ingen möjlighet att påverka i.o.m den bolagsägda formen.

Insynen i affärsverksamhet tillhör det förgångna eftersom det inte är medlemsägt längre. I övrigt fungerar slakterierna ganska snarlikt, exempelvis ägs KLS av Danish Crown (danskägt). Slakterierna Ginsten och Skövde är svenska företag. De borde följaktligen ha snarlika affärsrelationer. Det verkar som att det är den otillräckliga kommunikationen mellan Scan och deras leverantörer som lett till att det förtroende som föreningslakterierna, föregångarna till Scan, strävade efter har gått om intet. Social tillit, alltså ömsesidig tillit fordrar kommunikation liksom transparens och är avgörande för att båda parter ska kunna tjäna på ett samarbete. Etiska eller sociala normer måste styra aktörernas handlande, annars hamnar man obönhörligen till sist i den sociala fällan där ineffektivitet råder och det får ekonomiska konsekvenser eftersom ekonomin i mycket är avhängig effektivitet (Rothstein 2003).

En producent som är nöjd med förhållandet med sitt slakteri nämner rak och tydlig kommunikation som vinnande parametrar. God kommunikation,

samarbetsvilja och ömsesidig förståelse och tillit ger förutsättningar för ett uppbyggande av en stabil affärsrelation. Öppenhet och uppriktighet är en viktig aspekt som grund för förtroende. En producent som är nöjd säger så här: *”Har man ingått ett avtal ska man hålla det. På så vis är [slakteriet i fråga] renhåriga, de har [ett visst slakttillägg] och något annat finns inte”*. Organisationen liksom relationen verkar fungera här, man förstår varandras förutsättningar och bäddar för långsiktighet och förtroende med ömsesidig tillit att avtal fullföljs. Genomgående för intervjuerna är att producenterna vill att kommunikationen ska vara rak och tydlig med sitt slakteri.

Marknadsföring

Även om man som producent är nöjd med själva affärsförhållandena påpekar man att slakterierna (bland andra) skulle kunna anstränga sig ytterligare för att öka konsumentens intresse för svenskt griskött. I min kandidatuppsats undersökte jag budskapen i marknadsföringen av svenskt griskött. En slutsats var att grisproducenten är en ganska anonym person som är avlägsnad från kvaliteten på köttet. Det är ju trots allt tack vare producenten som köttet över huvud taget finns. Producenten förknippas inte med grisköttet, grisköttet förknippas inte med det produktionsdjur som grisen är. Marknadsföringen av griskött har kockar som ansikte mot konsument eftersom det är lättare att relatera till kockyrket än grisproducenter. I förlängningen blir grisproducenten fränkopplad det svenska grisköttets höga kvalitet. Vet grisköttkonsumenten att det i allra första hand är primärproducenterna - de svenska grisproducenterna - som behöver tackning för merkostnaderna? Är mervärdena en praktisk verklighet för någon annan än producenten? Konsumenter måste aktivt söka kunskap som inte är enkel att hitta alla gånger. Det kräver både intresse och tid.

Ett par av informanterna påpekar att marknadsföringen av svenskt griskött- och produktion är otillräcklig. De saknar en verklig marknadsföring där produktionen lyfts fram och som låter producenterna vara stolta över sitt yrke och sina produkter. Det verkar krävas ett rejält krafttag för att lyfta upp professionen och produktionen. Inte bara produktionen alltså, för professionen tycks behöva ett lyft för att söner och döttrar ska vilja ta över

gårdar. Om näringen ska kunna utvecklas, behöver grisbesättningar kunna säljas och gårdarna fortsätta producera grisar med nya ägare. Höjd status vore positivt och en förbättrad ekonomi kan tänkas ge den följden.

Kött och köttkvalitet är inte den enda marknadsföringskanalen för att höja yrkets, produktionens och produkternas status. Det är överlag bristfällig kommunikation mot konsument. Även om Svenskt Kött har som syfte att kommunicera svenskt kötts mervärden, ifrågasätter producenterna i studien deras metoder och synlighet. Idag kan man se Svenskt Kötts symbol på svenska produkter. Symbolen innebär en marknadsöverenskommelse; alla produkter med Svenskt Kött-märket kommer från djur vilka är födda, uppfödda, slaktade och styckade i Sverige. Intervjuerna tyder på att man som grisproducent är intresserad av att marknadsföra sig själv och sin produktion, gå bortom barriären som skapats i marknadsföringen och visa att Sverige har en fin grisproduktion och duktiga producenter. En producent har erfarenhet av att marknadsföra:

"De blir helt saliga när de i Stockholm får se bilder från gården när man står på en mässa. Det är på riktigt, här står bonden. Man är så uppskattad!"

Alla fem producenter tycker att LRF fyller ett syfte: bra för nätverkande och att knyta kontakter. Man tycker att LRF borde verka mer för att skydda producenternas intressen, arbeta mer mot samhälle/konsument och för producent/produktion. Det ligger i LRFs intresse att öka sitt medlemsantal, vilket upplevs kunna ha en negativ effekt för de som jobbar inom de gröna näringarna. En producent uttrycker det så här: *"Det blir urholkat. De kan sällan, när de har så många medlemmar, representera lantbruksnäringen."*

LRFs medlemsavgifter stiger med mängden produktiv mark man har, med maxavgift på 5000 kr/år. Alla producenter i studien äger jordbruksmark. Det blir en förhållandevis hög avgift och man vill då ha någon sorts effekt av det man har investerat i, vilket informanter antyder till att de inte har. De uppger att deras företag inte har utvecklats med hjälp av LRF och i flera intervjuer förekommer synpunkter på vad LRF borde arbeta med för att långsiktigt

gynna grisnäringen. Främst handlar det om att man vill att LRF ska prioritera lantbrukarnas intressen och inte urholka sin egen organisation till förmån för högt medlemsantal.

I en intervju ponerade vi en märkning motsvarande Fairtrade-märket i grisproduktionen. En fullständigt barock tanke, kan man tycka i vårt välfärdssamhälle. Fairtrade ställer krav på arbetsvillkoren inom miljö och hälsa. Märkta produkter har tillverkats med krav på lönenivå och långsiktiga handelsrelationer och avtal mellan producent och köpare. Hur ser det ut om man jämför då?

”Det är tveksamt om man hade kunnat Fairtrade-märka grisproduktionen. Det hade inte funkat i Indien att jobba 365 dagar om året, men en väldigt stor del av grisproduktionen bygger på att man gör det.”

Hur ser det ut med långsiktiga handelsrelationer? Avtalen sägs ett efter annat upp mellan slakteri och producent. Man lever i ständig osäkerhet om branschen över huvud taget vill ha grisarna man producerar. En annan producent säger: *”Det är ingen som säger att de vill ha grisar. Slakterierna vill inte ha grisar”* och syftar bl.a på att de många uppsagda kontrakten ger den signalen. Gris-fairtrade hade i nuvarande situation aldrig gått igenom utan rejäla uppsving i ekonomi och handelsförhållanden.

Producenterna vill se en bättre samverkan mellan de olika organisationerna som vill/ska lyfta fram svenskt kött: *”Allihop borde marknadsföra sig tillsammans och göra något stort via alla forum.”* Marknadsföringen tycks vara bristfällig eller otillräcklig i producenternas mening. Det finns frivilliga som kan tänka sig att ställa upp i marknadsföring under förutsättningen att det ger dem något tillbaka. Det ska inte ligga i producentens händer att starta kampanjer och dylikt. Örjan säger: *”Slakterierna måste ta första steget för att kontra mot importen”*. Det är också mer sannolikt att slakteriet sitter på lämpliga kontakter, kompetens och resurser snarare än producenten. De känner framför allt att de inte har tid. Kompetensen borde finnas hos slakterier som har koncept och märken. Och det finns ett intresse hos

producenterna att höja intresse av och insyn och status i deras yrke. Med samverkan och god kommunikation kan det vara fullt möjligt.

Diskussion

Det här examensarbetet grundas i en nyfikenhet kring vad producenterna själva tycker och tror om utvecklingen och framtiden. De vill ha kvar sitt yrke och sin bransch – många förvaltar ett arv – och producera svenska grisar med knorr på svansen. De vill vara stolta över sin produktion men möts ofta av vad de upplever som oförstånd och oförståelse. Det är givetvis inte en ensam aktör eller företeelse som kan påläggas skulden för den ansträngda ekonomiska situationen i svensk grisproduktion, utan marknaden är mer komplicerad än så och innefattar flera organisationer, som behöver sträva mot samma mål. För en fortsatt svensk grisproduktion krävs en gemensam utveckling som gynnar näringen.

I dagens situation upplever producenterna att det finns utrymme för förbättring på många plan och att vissa saker som berör dem är onödigt krångliga. Det leder till att de kan känna att marknaden och byråkratin är lite motvalls. Intervjuerna tyder på att producenterna vill ha ett gehör för sin verksamhet som motsvarar det de ger för lagen. För att legitimera lagarna som reglerar Sveriges grisproducenter borde producenterna kunna ges ett större när det gäller hur lagarna implementeras och kontrolleras. Producenterna vill ha sin röst hörd i utformandet av lagarna också. Dels för lönsamheten och dels för djurens bästa. Detta utrymme kommer inte utnyttjas för att sänka djurskyddet utan för att skapa en mer produktionstekniskt anpassad utformning. Det är producenten som betalar för mervärdena i produktionen: producenten bygger för extra utrymme åt suggorna, har smågrisarna kvar längre, och så vidare. Men det är konsumenterna, privata liksom i offentlig upphandling, som måste betala för djuromsorgen- och skyddet för annars kommer danskt-, tyskt- och amerikanskt kött synas allt mer på både köksbord och i skolmatsalar.

Hur är det att vara grisproducent i Sverige idag? Det är en krympande bransch. Om minskningen fortsätter kommer inte rådgivningen kunna utvecklas heller. Det blir en ond spiral, för utan ordentlig rådgivning

kommer inte heller produktionen utvecklas. Grisproduktionen behöver få en starkare framtidstro och det kan bara uppnås genom prioriteringar som ser längre än kortsiktiga ekonomiska prognoser från media och slakterier.

Ett höjt avräkningspris är fördelaktigt för producenterna och därmed näringen i stort. Det vore det bästa incitamentet för nya investeringar. Bristen på incitament för utveckling/investeringar är ett stort problem. Produktionen måste bli lönsammare både för att finnas kvar och för att utvecklas. Slakterierna kanske behöver investera ännu mer för att hänga med i storleksrationaliseringen. Scan såldes till Finland just på grund av brist på kapital för investeringar. Vad som kommer hända för det marknadsledande slakteriet avgör till stor del hur framtiden kommer se ut. Kanske är det dags att lägga korten, i alla fall några, på bordet så att en gemensam strategi kan sättas upp. För en stabil utveckling behöver man se till att producenterna liksom slakterierna spelar efter samma regler åtminstone inom Sverige. Alternativen är få. Ska djurskyddet sänkas till europeisk nivå? Ska företagen bli ännu färre och produktionen mindre? Det grisproducenterna vill ha är helt enkelt betalt för det de producerar. Lagarna som reglerar produktion respektive handel motsäger varandra och försvårar konkurrenskraftighet som det ser ut idag. Grisproducenterna har egentligen inget emot djurskyddslagen utan snarare tolkningen och implementeringen av den. Lagen som sådan är inte problemet utan tillämpandet. Producenterna vill gärna se en praktisk input i utformandet av lagarna – en dialog mellan producent och myndighet. Detta arbete har påbörjats i och med Djuromsorgsprogrammet. En annan positiv sak är debatten som pågår kring offentlig upphandling. Kommuner vill kunna ställa krav på livsmedlen i handeln som innebär mer svensk mat i upphandlingen och debatten som har uppstått ser ut att kunna leda till förändring.

Även om slakterierna inte kan chockhöja avräkningspriset eftersom de också konkurrerar mot importköttet, finns det andra aspekter som kan förbättras och gynna näringen långsiktigt. Relationen till slakterierna verkar överlag fungera. Att Scan är marknadsledande och borde vara ett föredöme,

men inte har något vidare anseende, visar att relationerna inte förvaltas på ett exemplariskt sätt. Ett botemedel mot en förgiftad situation är att utveckla en effektiv, social förvaltningspolicy, t.ex. rak dialog och långsiktig planering med de olika parterna. Även om det inte löser problemet med den dåliga lönsamheten så finns det uppenbarligen förhållanden mellan slakterier och producenter som fungerar. Goda affärsrelationer är viktiga för långsiktigheten. Förhållandet mellan slakteri och producent kan stabiliseras genom att via uppriktighet försöka bygga upp ett förtroende genom kommunikation och vice versa kommunikation genom förtroende (jfr Rothstein 2003:291). Producenter och slakterier är beroende av varandra. Grisproducenterna behöver för sin egen planering veta vad slakterierna planerar.

En förbättrad kommunikation är eftersträvansvärt mellan producenter och de aktörer som påverkar deras yrke: ökat inflytande på lagstiftningen åtminstone i form av dialog gör att man som producent kan bli mer fördragsam för kontrollen. Till synes behöver inte bara mervärdena kommuniceras till konsument. Ett långsiktigt arbete behövs för att visa den svenska grisproduktionen och grisproducenten som den ser faktiskt ut. Producenten behöver också, precis som vilken företagare som helst, planering för att ha ordning på ekonomin. Då måste man veta var branschen är på väg. Producenterna höljer inte sin produktion i dunkel men upplever att det inte är deras ansvar att marknadsföra själva produktionen som helhet. Deras jobb är att föda upp grisar. Den mediala bild som förmedlas från djurrättsaktivism innebär en risk att konsumenten misstror den svenska djurvälståndet. Motverkandet av denna bild har misslyckats och anseendet och ekonomin i svenska grisföretag drabbas. Får grisproducenten utrymme att träda fram kommer förhoppningsvis konsumenten relatera till näringen och se att det är vanliga människor som driver företag. Vare sig mer eller mindre.

Källor och litteratur

Skriftliga:

- Giddens, Anthony 1990. *Modernitetens följder*. Lund:Studentlitteratur AB.
- Homqvist, Lennart m.fl 2012: *Historik över bildandet och utvecklingen av Värmlands slakteriförening, VS, och dess anläggning i Kil, tiden 1936-1972, samt glimtar från Scan-föreningstiden 1973-2000*. Kil: Affärstryck i Kil.
- Rothstein, Bo 2003. *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS.

Internetbaserade:

Statistiska centralbyrån (SCB)

http://www.scb.se/Statistik/JO/JO0103/2012M06/JO0103_2012M06_SM_JO2_OSM1201.pdf 2013-11-22

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)

www.lrf.se/PageFiles/37330/DGNA_2012_webben.pdf 2013-11-22

Land Lantbruk <http://www.lantbruk.com/lantbruk/finska-smagrisar-kan-snart-vara-pa-plats> 2013-12-04

AgriFood Rapport http://www.agrifood.se/Files/AgriFood_Rapport_20104.pdf

Jordbruksverket (SJV)

http://www.jordbruksverket.se/download/18.39da9f0113cb389bda880001123/Ra+2013_2.pdf 2013-11-17

<http://www.sverigesgrisforetagare.se/attachments/94/191.pdf> 2013-11-25

American Association of Swine Veterinarians (AASV)

<http://www.aasv.org/shap/issues/v17n5/v17n5p270.pdf> 2013-11-22

Svenska Pig <http://www.svenskapig.se/djuromsorgsprogram> 2013-12-04

[Www.grundcert.se](http://www.grundcert.se) Handbok grundcertifiering gris 2013-11-25

Intervjuer:

Anders och Daniel Folkesson 2013-10-28

Oscar och Ludvig Nilsson 2013-10-29

Hans Carlsson 2013-10-31

Örjan Bertilsson 2013-11-01

Mats-Ola Rosgardt 2013-11-06

Appendix A

Beskrivning av produktionsbegrepp:

Svanskupering: man klipper av en bit av svansen för att undvika framtida svansbitning, ett beteende som grisar kan utveckla av olika anledningar, t.ex stress.

Fixering av sugga: att begränsa rörelseutrymmet i grisionsboxen. Detta för att undvika att hon skadar eller har ihjäl smågrisarna.

Helspalt: golvytan är helt och hållet ”hålrig”. Gödseln rinner och trampas ned i kulverten under. Boxarna är vanligtvis renare. Möjligheten att strö halm begränsas kraftigt då det orsakar stopp i spalten. I Sverige ska ytan vara 2/3 fast golv.

Avvänningsålder: Åldern på smågrisarna när de separeras från modersugga. I praktiken är grisarna ofta cirka fem veckor i Sverige. Tidigare avvänningsålder ger en ekonomisk effekt eftersom omgångsintervallerna blir kortare och man kan producera fler smågrisar per sugga och år.